

боку, сутнісні характеристики особистості, що самоактуалізується, притаманні митцю, стали "двигуном" та джерелом, що підтримували та розвивали різнобічні здібності видатного композитора.

Література

1. Маслоу А. Мотивация и личность / Абрахам Маслоу. 3-е изд. / Пер. с англ. – СПб. : Питер, 2008. – 352 с. – (Серия "Мастера психологии").
2. Carroll G. B. The Last Prodigy. A Biography of Erich Wolfgang Korngold / Brendan Carroll G. – Portland, Oreg.: Amadeus Press (an imprint of Timder Press), 1997. – 464 pp.
3. What he said. Quotations by Erich Wolfgang Korngold [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://thompsonian.info/kornby.html>.

References

1. Maslow, A. (2008). Motivation and personality. Saint Petersburg: Piter [in Russian].
2. Carroll G. B. (1997). The Last Prodigy. A Biography of Erich Wolfgang Korngold. Portland, Oreg.: Amadeus Press (an imprint of Timder Press). [in English].
3. What he said. Quotations by Erich Wolfgang Korngold (2010). Retried from <http://thompsonian.info/kornby.html> [in English].

Стаття надійшла до редакції 26.10.2017 р.

УДК 7.071.2(477) "1971/1993"

Магаліс Олександр Володимирович
аспірант Київського національного
університету культури і мистецтв
sasha19842209@gmail.com

ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ С. Є. ПАВЛЮЧЕНКА ЯК ХУДОЖНЬОГО КЕРІВНИКА АКАДЕМІЧНОГО АНСАМБЛЮ ПІСНІ І ТАНЦЮ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (1971–1993 рр.)

Мета статті зумовлена прагненням дослідити творчу та організаційну складові діяльності Станіслава Павлюченка на посаді художнього керівника та головного диригента Ансамблю пісні і танцю Червонопрапорного Західного прикордонного округу (з 2007 – академічний ансамбль пісні і танцю державної прикордонної служби України). У статті розглядається низка питань, пов'язаних з історією виникнення колективу, організацією творчої та концертної діяльності, підбором репертуару. **Методологія** дослідження ґрунтується на застосуванні універсальних наукових методів, зокрема: історичного, хронологічного, методу структурного та компаративного аналізу, систематизації, узагальнення. **Наукова новизна.** В статті розкривається вплив мистецької постаті С. Павлюченка на формування репертуарної бази для ансамблів пісні і танцю військового спрямування. **Висновки.** Аналізуючи творчий шлях С. Павлюченка, науковці мають можливість значно розширити уявлення про творчість митця та її значення в українському музичному мистецтві. Заслужовує на особливу увагу шанобливе ставлення Станіслава Євстигнійовича до народної пісні. Результати, отримані в процесі аналізу творчого шляху митця, можуть бути використані в монографічних та публіцистичних публікаціях, а також в педагогічній практиці, зокрема в курсах навчальних дисциплін середніх та вищих навчальних закладів.

Ключові слова: С. Павлюченко, диригент, ансамбль, музичне мистецтво, хорове виконавство.

Магаліс Олександр Володимирович, аспірант Київського національного університету культури і мистецтв

Характерные особенности деятельности С. Е. Павлюченка как художественного руководителя академического Ансамбля песни и танца государственной пограничной службы Украины (1971–1993 гг.)

Цель исследования. Исследование посвящено творческой и организационной составляющей деятельности Станислава Павлюченка на должности художественного руководителя и главного дирижёра Ансамбля песни и танца Краснознамённого Западного пограничного округа (с 2007 – академический Ансамбль песни и танца государственной пограничной службы Украины). **Методология** базируется на использовании универсальных научных методов, таких как: исторический, хронологический, метод структурного и компаративного анализа, систематизации, обобщения. **Научная новизна.** В статье рассматривается ряд вопросов, связанных с историей возникновения коллектива, организации творческой деятельности, подбором репертуара. **Выводы.** Влияние, которое произвёл С. Павлюченко на развитие ансамблей песни и танца военного направления, весьма значимое. Изучая творческий путь маэстро, исследователи имеют возможность значительно расширить свои представления о нём как о творческой личности, оставившей яркий след в украинском музыкальном искусстве.

Ключевые слова: С. Павлюченко, дирижёр, ансамбль, музыкальное искусство, хоровое исполнительство.

Magalis Oleksand, post-graduate student of the Chair of theory and history of culture (Art), Kyiv National University of Culture and Arts

Characteristic features of the activity of S. Pavlychenko as the artistic director of the academic Song and Dance Ensemble of the State Border Service of Ukraine (1971 – 1993)

The purpose of this work is to discuss the creative and organizational components of works of Stanislaw Pavlyuschenko in a position of artistic director and chief conductor of the Song and Dance Ensemble of the National Border Service of Ukraine. The **methodology** of the research is based on the application of universal scientific methods, in particular: historical, chronological, method of structural and comparative analysis, systematization, and generalization. **Scientific novelty.** In the article we study the influence of S. Pavlyuschenko's creative personality upon the formation of the repertoire base of song and dance military bands. **Conclusions.** While analyzing the creative way of S. Pavlyuschenko, the researchers have the opportunity to broaden the understanding of the creativity of the artist as well as the meaning of Ukrainian music. There is a special attention to the respectful attitude of S. Pavlyuschenko to the national folk songs.

Keywords: S. Pavlyuschenko, conductor, band, music art, choir performance.

Актуальність проблеми дослідження. Велике місце в культурному запиті сучасного суспільства посідає народна пісня, зокрема народно-хорове мистецтво. Було б помилковим бачити в народній творчості лише приналежність історії. Більше того, сучасний стан цього виду мистецтва опинився під загрозою втрати перспективи розвитку. Причиною цього ми вбачаємо втрату зацікавленості до вивчення глибин історії української народної пісні. Як наслідок – втрата досвіду попередніх поколінь у площині творчого самовираження. З огляду на це особливого значення для суспільства набувають такі непересічні постаті національного народно-хорового мистецтва, як: Г. Верьовка, А. Авдієвський, А. Пашкевич, І. Сльота, М. Гвоздь, Л. Яценко. До цієї мистецької плеяди з повним правом можна віднести і постать Станіслава Павлюченка – як наслідувача творчих традицій Григорія Верьовки.

Аналіз досліджень, здійснених за останній час в площині обраної проблематики, засвідчує наявність різних за смисловою акцентуацією ракурсів у погляді на специфіку диригентської діяльності, зокрема в проекції на творчий феномен С. Павлюченка. Так, О. Скопцова в дисертаційному дослідженні "Становлення та особливості розвитку народного хорового виконавства в Україні /кінець ХІХ-ХХ століття/" [10] детально розглядає історичні процеси в площині народнопісенного, народно-хорового виконавства, виникнення та розвиток такого явища в мистецтві, як військові ансамблі пісні і танцю.

У збірнику наукових праць "Актуальність проблеми теорії та історії танцювального мистецтва на Кіровоградщині "Там, де Ятрань..." [5] Б. Кокуленком підкреслюється важливість передачі культурного надбання української нації від покоління до покоління. В цьому контексті особливу увагу автор звертає на необхідність дослідження та вивчення історичних передумов для виникнення та розвитку національних видів мистецтв. "Вивчаючи минуле, ми пізнаємо правду свого народу. Мистецтво не починається із сьогоднішнього дня, а тому треба старанно вивчати минуле і цінувати його" [5, 8]. Втім, на думку Б. Бокуленка, в процесі розвитку хореографічної культури зокрема, слід не лише розвинути, але й зберегти вже існуючий арсенал лексики, хореографічних (вокальних) традицій, тощо...

У ґрунтовній праці "Український хоровий спів: Актуалізація звичаєвої традиції" [1] О. Бенч-Шокало звертає увагу на проблему збереження історико-фольклорних традицій та традицій хорового співу українців в сучасному світі. Автор акцентує увагу на неповторності духовного етнічного ядра, що зберігається у звичаях, традиціях, культурі: "... смисл життя кожного покоління полягає в самореалізації в душі традицій. З розвитком людського світу всі попередні набутки в усіх сферах життя не зникали безслідно, а ставали основою, джерелом духовного самоздійснення індивіда, народу, людства. Минуле, нинішнє і майбутнє взаємоіснують: минуле виявляється в нинішньому, як і нинішнє виявляється в майбутньому. В цьому суть духовної традиції" [1, 3-4]. Зокрема, особливої уваги в дослідженні надається висвітленню історії виникнення та розвитку таких видів гуртового співу, як: автентичний гуртовий спів, професійний академічний хоровий спів, професійний народний хоровий спів, фольклорно-репродуктивний гуртовий спів, самодіяльна (аматорська) творчість. Автор з'ясує вплив на становлення та розвиток вказаних напрямків гуртового співу таких видатних діячів мистецтва, як: А. Ведель, М. Березовський, М. Вербицький, М. Лисенко, М. Леонтович, К. Стеценко, С. Людкевич, Є. Станкович, М. Скорик, Л. Колодуб, Л. Дичко, Г. Гаврилець, В. Камінський, О. Козаренко та інші.

Патріарх української музичної культури, легенда хорового співу ХХ-ХХІ століть, народний артист України Павло Муравський продовж життя активно займався дослідженням методик управління хором. Одним з найбільших його досягнень стала розробка методики управління хоровим співом під камертон. Він був противником активного застосування інструментального супроводу під час хорових розпівок та чорнової роботи під час розучування твору, це підтверджує його вислів, що "... рояль – це темперований стрій, хоч і добре налагоджений. І якщо хор співає на рівні темперованого

строю, то не є хор високого класу. Хоч має співати так, щоб враховувати чверть тону, вісімку тону. А на роялі це неможливо" [7, 44].

Павло Муравський під час керування такими хоровими колективами, як національна капела "Думка"; заслужена державна академічна капела "Трембіта"; студентський хор Київської консерваторії намагався на практиці застосовувати свої власні творчі напрацювання з урахуванням особливості своєї методики. Він казав, що "... в хормейстера має бути внутрішній слух, щоб чути точніше, ніж звучання налагодженого рояля чи піаніно" [7, 69].

В монографії Г. Макаренка "Творчість диригента" досліджується питання діяльності диригента як творчої особистості. Аналізуючи вказаний аспект, автор акцентує увагу на висвітленні процесу формування та розвитку професії диригента, її еволюціонування під впливом зовнішніх факторів таких як: політичні, географічні та культурні чинники. Слід зазначити, що акцентуючи увагу на пошуках саме особистості в професії диригент, Г. Макаренко виводить цей вид діяльності за рамки суто технічних професій, навиків яких здобуваються шляхом багаторазового повторення теоретично засвоєного матеріалу. Професія диригента постає перед читачем в більш складній структурі, яку не досягнути і не засвоїти багаторазовими повторами механічних диригентських рухів. Диригентські жести набувають своєї суті лише в тому випадку, коли диригент сформувався як особистість, і кожен його рух стає виваженим, таким, що несе в собі інформаційне зерно. Тільки сформована особистість здатна створити щось нове, притаманне лише їй.

Мета дослідження – висвітлити специфіку діяльності С. Павлюченка на посаді художнього керівника академічного ансамблю пісні і танцю державної прикордонної служби України (1971–1993 рр.).

Виклад основного матеріалу. Одним з важливих жанрових розгалужень сучасного українського народно-хорового мистецтва є така структурна одиниця, як "ансамбль пісні і танцю". Окремим її різновидом слід вважати ансамблі, що функціонують при військових установах. Метою їх створення є пропагування української пісенної спадщини серед військових.

Особливістю таких колективів є поєднання хорового, музично-інструментального, а також хореографічного видів мистецтв. Детально розглядаючи історичні аспекти та структурні параметри ансамблю пісні і танцю як оригінального виконавського колективу, О. Скопцова в своїй дисертації звертає увагу на різноманітність хореографічного репертуару: "Танцювальний репертуар цих колективів досить різноманітний: побутові танці, сюжетні композиції в яких використовуються як традиційні, так і військові костюми, певна атрибутика, елементи військової техніки тощо [10, 37-39]. Невеликий, мобільний склад учасників колективу з практичної сторони надає ансамблю поліваріантної виконавської гнучкості в його концертній діяльності, сприяє виробленню специфічного гастрольно-концертного алгоритму у формуванні репертуарної концепції.

Серед колективів з подібним спрямуванням хронологічно першим був Ансамбль червоноармійської пісні, створений 1928 року при Центральному будинку РККА російським композитором, хоровим диригентом О. Александровим. Згодом колектив було перейменовано на двічі Червоноармійський ім. О. Александрова ансамбль пісні і танцю Радянської Армії. Серед вітчизняних ансамблів даного спрямування: "Ансамбль пісні і танцю державної прикордонної служби України (художній керівник – заслужений діяч мистецтв Г. Синьок), Ансамбль пісні і танцю Внутрішніх військ МВС України (художній керівник – підполковник С. Шкоропад)" [10, 38].

У 1971 році С. Павлюченко заснував Ансамбль пісні і танцю Червонопрапорного Західного прикордонного округу (з 1991 року – ансамбль пісні і танцю прикордонних військ України, з 2007 – академічний ансамбль пісні і танцю державної прикордонної служби України), і до 1993 року був художнім керівником та головним диригентом колективу. 25 травня 1972 року колектив дав свій перший концерт, що проходив у Великій залі Київської консерваторії імені П. Чайковського. Концерт був присвячений 54-й річниці створення прикордонних військ РСРС. 22 червня 1972 року відбувся перший гастрольний концерт ансамблю, що проходив у місті Брест, Білорусь. Зазначимо, що географія концертної діяльності колективу охоплює майже всі республіки колишнього СРСР. Знаковим для учасників ансамблю став огляд ансамблів пісні та пляски прикордонних військ, що проходив у Москві 1976 року. В цьому ж році колектив став лауреатом I премії Всесоюзного конкурсу прикордонної пісні (Ленінград, 1976). Творчий успіх ансамблю приніс 1973 рік. Колектив став лауреатом I премії Першого Всесоюзного конкурсу прикордонних ансамблів, що проходив у Києві. В 1978 році колектив нагороджений Республіканською творчою премією імені М. Островського в галузі мистецтва (Київ). Перелічуючи місця концертних виступів ансамблю наведемо наступну цитату: "З Ансамблем пісні і танцю Червонопрапорного західного прикордонного округу С. Павлюченко гастрював у Польщі та Угорщині (1972 – 1989), КНДР (1987) [8, 6-7]. Заслугує на особливу увагу той факт, що в часи Радянської імперії колектив став носієм української народної пісні не лише на теренах України,

а й за її кордоном. Так, в січні 1971 року колектив брав участь в концертному заході, присвяченому 100-річчю від Дня народження Лесі Українки. Захід проходив у Великому театрі Москви. В 1983 році у Києві ансамбль ЧЗПО прийняв участь у святкуванні 150-ї річниці від Дня народження класика української літератури Марка Вовчка.

Є підстави вважати, що музична діяльність колективу стала своєрідною творчою лабораторією для таких українських композиторів, як: Б. Алексєнко, О. Білаш, Г. Гемберя, Л. Дичко, К. Домінченко, І. Драго, Г. Жуковський, П. Майборода, К. М'яков, О. Осадчий, В. Тилик, В. Філіпенко, І. Шамо, В. Шаповаленко, В. Гаврилін, В. Левашов, а також І. Луценко, О. Новіков, С. Туліков, М. Фрадкін та ін. Зазначимо, що вище зазначені композитори першому виконанню своїх творів не рідко завдячували саме ансамблю ЧЗПО. Під орудою С. Павлюченка колектив брав участь у авторських концертах українських композиторів. Зокрема: І. Сьоти (1977), О. Білаша (1980), П. Майбороди (1982) та ін. [8, 7].

Нам видається важливим проаналізувати репертуар колективу. Зазначимо, що наряду з творами українських авторів ансамбль ЧЗПО долучився до виконання музичних творів військової класики.

Наряду з військовою тематикою в репертуарі Ансамблю прикордонників значне місце посідали обробки та аранжування фольклорної спадщини різних народів світу. Ось що з цього приводу зазначив І. Бердник: "... На сцені – сама мужність. Суворі, підтягнені воїни співають про нічні дозори, бойові тривоги, залізну дисципліну і виняткову пильність охоронців священних рубежів Вітчизни. Дуже і проникливо линує у зал пісні "Часовые Родины", "Рота пограничная", "Уходят солдаты в поиск", "Баллада о городах-героях". А потім несподівано: "Ой, у полі верба", "Ой, видно село", "Кучерява Катерина", "Чумарочка, рябесенька". Чи не в цьому щасливому поєднанні героїко-патріотичної тематики з лірико-жартівливою народною пісенністю значний успіх ансамблю прикордонників? Виступав він у Москві, в Молдавії, Білорусі і Прибалтиці, Польщі, і Угорщині – всюди слухачі палко аплодували воїнам" [2, 4]. Окрім обробок українських народних пісень, в репертуарі ансамблю були й обробки російських народних пісень. Зокрема, "Во поле березонька стояла" увійшла до переліку творів з репертуару колективу, записаних на електронний аудіоносій.

Заслуговує на особливу увагу працездатність С. Павлюченка. Після репетицій розпочиналась робота, що не помітна сторонньому оку. На одинці з собою маестро інструментував партитури для оркестру, вибудовував художню лінію музичного твору.

Колектив став справжньою школою в площині здобуття практичного досвіду концертних виступів. Багато відомих сьогодні митців України свого часу стали вихованцями ансамблю ЧЗПО. Серед них: "народний артист України, кіноактор Серій Іванов; лауреат Державної премії імені Т. Г. Шевченка, народний артист України, соліст Національної опери Михайло Дідик; народні артисти України, солісти Національної опери – Ігор Борко, Станіслав Лупалов, Микола Шопша; лауреат Державної премії імені Т. Г. Шевченка, заслужений дія мистецтв України та Росії, художній керівник та головний диригент Національного симфонічного оркестру Володимир Сіренко; лауреат міжнародних конкурсів артист цирку Віктор Войтко; народний артист України, художній керівник гурту "Козацькі забави" Андрій Верес; заслужений діяч мистецтв України, керівник оркестру Заслуженого Академічного ансамблю пісні і танцю Збройних сил України Валерій Лупанов; заслужені артисти України Сергій Анісімов, Олександр Дроб'язко, В'ячеслав Гога, Сергій Ковальов, Степан Рожелюк, В'ячеслав Самофалов, Юрій Топілін, Олександр Фіщук; заслужений артист Молдавії Олександр Бритва; лауреати міжнародних конкурсів баяністів Володимир Маруніч, Юрій Карнаух та інші [8, с. 7-8].

Наукова новизна. Наведені спостереження вказують на те, що творчість С. Павлюченка в площині збагачення української музичної культури заслуговує на більш прискіпливу увагу. Слід зазначити: С. Павлюченко володів вродженим даром відчуття стилю та лексики музичного твору. Через своє бачення та уміле аранжування творів, що в оригіналі були написані для сольного співу, маестро вдавалось зберегти художній задум автора. Завдяки цьому велика кількість музичних творів отримали нове життя.

Результати досліджень творчих напрацювань Станіслава Павлюченка можуть бути використані в хорових колективах народного та військового спрямування. Зокрема, керівники-диригенти можуть використовувати досвід митця в площині побудови репертуарної складової хорових колективів.

Література

1. Бенч-Шокало О. Г. Український хоровий спів: актуалізація звичаєвої традиції : навч. посіб. / О. Г. Бенч-Шокало. – Київ : Ред. журн. "Укр. світ", 2002. – 440 с. : іл., нот.
2. Бердник І. Стала пісня на крило / І. Бердник // Сільські вісті. – 1980. – 7 берез. – С. 4.
3. Драго І. Песня уходит в дозор / И. Драго // Советский пограничник. – 1982. – 1 мая. – С. 4.
4. Карчмит А. В гостях у друзей / А. Карчмит // Пограничник. – 1988. – № 4. – С. 70–74.

5. Кокуленко Б. Актуальні проблеми теорії та історії танцювального мистецтва на Кіровоградщині "Там, де Ятрань..." : зб. наук. пр. / Борис Кокуленко. – Кіровоград : КНТУ, 2013. – 440 с.
6. Макаренко Г. Творчість диригента: естетико-мистецтвознавчі виміри : монографія / Г. Макаренко. – Київ : Факт, 2005. – 328 с.
7. Муравський П. Моя хорова школа : методика акапельного співу : до 100-річчя з дня народження й 80-річчя мистецько-педагогічної діяльності / П. Муравський ; ред.-упоряд. О. Шокало. – Київ : Просвіта, 2014. – 384 с. : фото.
8. Павлюченко Станіслав Євстигнійович : бібліогр. Показч. До 75-річчя від дня народження / уклад.: П. Г. Павлюченко, О. О. Скаченко, В. В. Ткаченко ; М-во культури України, КНУКіМ, бібліотека. – Київ, 2012. – 88 с. : іл., портр. – (Серія "Видатні постаті КНУКіМ").
9. Петрушин В.И. Музыкальная психология : учеб. пособие для студентов и преподавателей / В. И. Петрушин. – Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. – 384с.
10. Скопцова О. М. Становлення та особливості розвитку народного хорового виконавства в Україні (кінець XIX – XX століття) : дис. на здобуття наук. ступ. канд. мистецтвознавства / Скопцова О. М. – Київ, 2005. – 208 с.
11. Тарасова Л. В. Из истории развития массового музыкально-хорового образования / Л. В. Тарасова // Актуальные проблемы хоровой культуры : тезисы науч.-практ. конф. – Куйбышев, 1989. – С. 64–65.
12. Хорунжий Е. Восхождение : к 10-летию окружного ансамбля / Е. Хорунжий // Советский пограничник. – 1981. – 17 апр. – С. 3.
13. Шибко Л. На крыльях песни / Л. Шибко // Советский пограничник. – 1976. – 8 июня. – С. 4.

References

1. Bench-Shokalo, O.G. (2002). Ukrainian choral singing: actualization of the customary tradition. Kyiv: Ukr. World [in Ukrainian].
2. Berdник, I.A. (1980). Song on the wing began. Silski Visti, March 7 [in Ukrainian].
3. Drago, I. (1982). Song goes to the watchdog. Sovetskij pogranichnik, May 1 [in Russian].
4. Karchmit, A. (1988). Visiting Friends. Pogranichnik, 4 [in Russian].
5. Kukulenko, B. (2013). Actual problems of the theory and history of dance art in the Kirovograd region "There, where Yatran ...". Kirovograd: KNTU [in Ukrainian].
6. Makarenko, G. (2005). Creativity of the conductor: aesthetic-art studies. Kyiv: Fact [in Ukrainian].
7. Muravsky, P. Shokalo, O. (Eds.). (2012). My choral school: the technique of chapel singing: to the 100th anniversary of the birth and the 80th anniversary of artistic and pedagogical activity. Kyiv: Prosvita [in Ukrainian].
8. Pavlyuchenko Stanislav Yevstigneyevich: biobibliographer. pointer : to the 75th anniversary of his birthday. (2012). Eds. Poplavsky, M.M.; Hurbanska, A.; Pavlyuchenko, P.G.; Skachenko, O.O.; Tkachenko, V. Kyiv : KNUKіM [in Ukrainian].
9. Petrushin, V.I. (1997). Musical Psychology. Moscow: Humanitarian Publishing Center Vladivostok [in Russian].
10. Skoptsova, O.M. (2005). Formation and features of the development of folk choral performance in Ukraine (end of the XIX – XX centuries). Candidate's thesis. Kiev [in Ukrainian].
11. Tarasova, L.V. (1989). From the History of the Development of Mass Music-Choral Education. Aktualnye problemy horovoy kultury. Kuybyshev, 64-65 [in Russian].
12. Khorunzhiy, E. (1981). Ascension: to the 10th anniversary of the district ensemble. Sovetskij pogranichnik. April 17 [in Russian].
13. Shybko, L. (1976). On the wings of the song. Sovetskij pogranichnik. June 8 [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 21.10.2017 р.